

PRAWO DO OSOBISTYCH KONTAKTÓW Z DZIECKIEM RIGHT OF ACCESS TO A CHILD

Mgr Paulina Woś - KUL Lublin

W 2011 r. ukończyła z wyróżnieniem studia magisterskie na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie - kierunek Prawo, seminarium Prawo Rodzinne. Obecnie doktorantka w Katedrze Postępowania Cywilnego Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL. Autorka licznych publikacji naukowych. Uczestniczka krajowych i międzynarodowych konferencji naukowych oraz szkoleń. Zainteresowania naukowe: prawo cywilne, postępowanie cywilne, prawo ubezpieczeń gospodarczych.

Wstęp

Aktualnie kontakty z dzieckiem regulują przepisy art. 113-113⁶ Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego¹. Przed nowelizacją Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego ustawą z dnia 6 listopada 2008 r. nie było w nim przepisów, które definiowałyby pojęcia „styczeńność” i „kontakty”, jak i *expressis verbis* przyznawały to prawo dziecku, rodzeństwu bądź dziadkom. Przyczyną tego stanu rzeczy było przekonanie o bezcelowości regulacji ze względu na brak praktycznych możliwości przymusowej realizacji takiego prawa dziecka².

Zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie pojęcia te są używane zamiennie. Prawo dziecka do kontaktów z rodzicami zostało sformułowane w art. 9 i 10 Konwencji o prawach dziecka³. Uwzględniając unormowania tej Konwencji, ustawodawstwo Rady Europy i postulaty doktryny oraz orzecznictwa w kierunku uregulowania kontaktów z dzieckiem, ustawa z 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy dodała w rozdziale II „Oddział 3. Kontakty z dzieckiem”⁴.

Kontakty ujęte zostały jako atrybut niezależny od władzy rodzicielskiej – czyli istniejący zarówno przed powstaniem władzy rodzicielskiej, w trakcie jej trwania, jak i po jej ustaniu – będący prawem i obowiązkiem zarówno rodziców, jak i dziecka⁵. Tak więc prawo do kontaktów z dzieckiem mają także rodzice, którym władza rodzicielska nie przysługuje⁶.

Zgodnie z § 1 art. 113 k.r.o. niezależnie od władzy rodzicielskiej rodzice oraz ich dziecko mają prawo i obowiązek utrzymywania ze sobą kontaktów. Z kolei przepis art. 113 § 2 k.r.o.

¹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 roku – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz. U. z 2015 r. poz. 2082 – t.j. ze zm., dalej także k.r.o.

² H. Ciepła w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, wyd. V, K. Piasecki (red.), Warszawa 2014, opub. w LEX.

³ Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526.

⁴ Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2008 r., Nr 220, poz. 1431.

⁵ Uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 1968 r., III CZP 70/66, OSNCP 1968, nr 5, poz. 77; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 września 1983 r., III CZP 46/83, OSNCP 1984, nr 4, poz. 49; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 1988 r., III CZP 42/88, OSNCP 1989, nr 10, poz. 156; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2000 r., II CKN 761/00, LEX nr 51982; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2005 r., III CZP 75/05, OSNC 2006, nr 9, poz. 142; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2006 r., III CZP 98/05, OSNC 2006, nr 10, poz. 158.

⁶ H. Ciepła, *Nowelizacje kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z komentarzem*, Warszawa 2010, opub. w LEX.

zawiera przykładowy katalog elementów składających się na kontakty z dzieckiem. Obejmuje on w szczególności: przebywanie z dzieckiem (odwiedziny, spotkania, zabieranie dziecka poza miejsce jego stałego pobytu) i bezpośrednie porozumiewanie się, utrzymywanie korespondencji, korzystanie z innych środków porozumiewania się na odległość, w tym ze środków komunikacji elektronicznej.

W doktrynie funkcjonuje podział na kontakty bezpośrednie i pośrednie. Dokonując przypisania poszczególnych elementów do każdej z tych grup, trzeba stwierdzić, że do grupy kontaktów bezpośrednich należy przebywanie z dzieckiem i bezpośrednie porozumiewanie się, do grupy kontaktów pośrednich zaś zaliczamy utrzymywanie korespondencji, korzystanie z innych środków porozumiewania się na odległość, w tym ze środków komunikacji elektronicznej⁷.

O tym, w jaki sposób kontakty z dzieckiem będą przebiegały, decydują sami zainteresowani a więc rodzice dziecka, kierując się dobrem dziecka i biorąc pod uwagę jego rozsądne życzenia⁸. Dopiero w sytuacji braku porozumienia rodziców co do sposobu wykonywania kontaktów z dzieckiem, przedmiotowe kontakty określa sąd opiekuńczy. Orzeczenie sądu dotyczące ustalenia sposobu kontaktów z dzieckiem powinno być przestrzegane i właściwie wykonywane przez rodziców dziecka.

W rzeczywistości częstokroć tak się nie dzieje. W takiej sytuacji prawo przewiduje praktyczną możliwość przymusowej realizacji takiego prawa przez rodzica, któremu osobiste kontakty z dzieckiem się utrudniają bądź uniemożliwiają, a także żądania zadośćuczynienia za powstałą wskutek takiego zachowania krzywdę.

1. Wykonywanie kontaktów

Nowelizacja Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 2008 r. wprowadzająca regulację dotyczącą kontaktów z dzieckiem, spowodowała wprowadzenie to Kodeksu postępowania cywilnego⁹ przepisu art. 582¹, mającego na celu zabezpieczenie wykonania postanowień sądu dotyczących kontaktów z dziećmi¹⁰. Przepis ten zawiera otwarty katalog zabezpieczeń, jakie może zastosować sąd opiekuńczy w celu zapewnienia skutecznego wykonywania kontaktów¹¹. K.p.c. wymienia m. in. zobowiązanie osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem lub osoby, pod której pieczę dziecko pozostaje, do pokrycia kosztów podróży i pobytu dziecka lub także osoby towarzyszącej dziecku, w tym kosztów powrotu do miejsca stałego pobytu¹². Istnieje także możliwość zobowiązania osoby, pod której pieczę dziecko pozostaje, do złożenia na rachunek depozytowy Ministra Finansów odpowiedniej kwoty pieniężnej w celu pokrycia wydatków uprawnionego związanych z wykonywaniem kontaktu na wypadek niewykonania lub niewłaściwego wykonania przez osobę zobowiązaną obowiązków wynikających z postanowienia o kontaktach¹³.

Kolejną nowelizacją¹⁴ dodano do przepisu art. 582¹ KPC § 3, mający posłużyć jako podstawowy środek do egzekwowania wykonywania kontaktów, a więc świadczenia o charakterze

⁷ E. Trybulska-Skoczylas w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, J. Wierciński (red.), Warszawa 2014, s. 718-719.

⁸ Art. 113¹ § 1 k.r.o.

⁹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2016 r. poz. 1822 – t.j., ze zm., dalej także k.p.c.

¹⁰ Art. 582¹ k.p.c. dodany przez art. 3 pkt 22 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2008 r., Nr 220, poz. 1431.

¹¹ Katalog zabezpieczeń wykonywania kontaktów z dzieckiem nawiązuje do środków wskazanych w art. 10 Konwencji w sprawie kontaktów z dziećmi z dnia 15 maja 2003 r., Dz. U z 2009 r., Nr 68, poz. 676.

¹² Art. 582¹ § 2 pkt 1 k.p.c.

¹³ Art. 582¹ § 2 pkt 2 k.p.c.

¹⁴ Art. 582¹ § 3 k.p.c. dodany przez art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 26 maja 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2011 r., Nr 144, poz. 854.

niepieniężnym poprzez zagrożenie koniecznością spełnienia świadczenia o charakterze pieniężnym, a w przypadku dalszego niewykonywania kontaktów w ustalony sposób - nakazanie spełnienia świadczenia pieniężnego poprzez zapłatę określonej sumy pieniężnej na wniosek uprawnionego. Uprawnionym może być zarówno ten z rodziców pod którego pieczę dziecko pozostaje, jak i ten który jest uprawnionym do kontaktów z dzieckiem. Zobowiązany, a więc tym, który narusza orzeczenie o kontaktach ustalone w orzeczeniu może być osoba, pod której pieczę dziecko pozostaje, osoba uprawniona do kontaktów z dzieckiem a także osoba, której takiego kontaktu zakazano. W myśl § 3 tego przepisu, w razie uzasadnionej obawy naruszenia obowiązków wynikających z postanowienia o kontaktach przez osobę, pod której pieczę dziecko pozostaje, lub osobę uprawnioną do kontaktu z dzieckiem albo osobę, której tego kontaktu zakazano, sąd opiekuńczy może zagrozić nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej - osobie, pod której pieczę dziecko pozostaje - na rzecz osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem lub osobie uprawnionej do kontaktu z dzieckiem albo osobie, której tego kontaktu zakazano - na rzecz osoby, pod której pieczę dziecko pozostaje¹⁵.

Zagrożenie nakazaniem zapłaty odbywa się zgodnie z procedurą przewidzianą w art. 598¹⁵ KPC. Przepis ten reguluje I etap postępowania mającego na celu wykonanie orzeczenia dotyczącego kontaktów z dzieckiem. Zagrożenie nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej może nastąpić już w postanowieniu ustalającym kontakty, jeżeli istnieje uzasadniona obawa naruszenia obowiązków wynikających z postanowienia o kontaktach przez osobę, pod której pieczę dziecko pozostaje, lub osobę uprawnioną do kontaktu z dzieckiem albo osobę, której tego kontaktu zakazano. Gdyby potrzeba wszczęcia procedury egzekwowania kontaktów pojawiła się później aniżeli w trakcie postępowania dotyczącego ustalania sposobu wykonywania kontaktów, nic nie stoi na przeszkodzie, żeby z wnioskiem o zagrożenie nakazaniem zapłaty wystąpić już po wydaniu orzeczenia regulującego kontakty z dzieckiem.

Postanowienie w przedmiocie zagrożenia nakazaniem zapłaty nie rodzi obowiązku zapłaty po stronie zobowiązanego. Dopiero w przypadku dalszego niewykonywania obowiązków wynikających z postanowienia o kontaktach może dojść do zobowiązania do zapłaty określonej kwoty pieniężnej. Jest to II etap postępowania w sprawie wykonywania kontaktów z dzieckiem, które reguluje art. 598¹⁶ k.p.c. Uprawniony występuje z wnioskiem o nakazanie zapłaty należnej kwoty pieniężnej, będącej iloczynem liczby naruszeń postanowienia o kontaktach z dzieckiem oraz określonej w I etapie postępowania sumy pieniężnej¹⁶. W sytuacji uwzględnienia wniosku uprawnionego - prawomocne postanowienie sądu nakazujące zapłatę należnej sumy pieniężnej daje podstawę do skutecznego jej dochodzenia. Co istotne, trzeba wiedzieć, że nakazanie zapłaty należnej sumy pieniężnej uzależnione jest zawsze od uprzedniego zagrożenia zapłatą w postanowieniu sądu. Postępowanie dotyczące nałożenia obowiązku zapłaty określonej sumy pieniężnej nie jest samodzielnym postępowaniem, ale kontynuacją wszczętego wcześniej postępowania wykonawczego. Dla przyspieszenia postępowania przewidziano, że prawomocne postanowienie sądu, w którym nakazano zapłatę należnej sumy pieniężnej jest tytułem wykonawczym bez konieczności nadawania klauzuli wykonalności¹⁷.

Wskutek wprowadzonych zmian postępowania w sprawach wykonywania orzeczeń dotyczących kontaktów z dziećmi toczą się według przepisów o postępowaniu nieprocesowym, stanowiąc jedno z postępowań w sprawach opiekuńczych¹⁸. Przed nowelizacją z dnia 6 li-

¹⁵ Art. 582¹§3 k.p.c.

¹⁶ Ustalenie tej kwoty pozostawione jest do decyzji sądu, przy czym sąd nie może nakazać zapłaty wyższej kwoty niż wnioskowana przez uprawnionego. Wysokość sumy pieniężnej oznaczana jest przez sąd opiekuńczy z uwzględnieniem sytuacji majątkowej osób zobowiązanych do wykonywania obowiązków.

¹⁷ Art. 598¹⁶ § 4 k.p.c.

¹⁸ Por. Uzasadnienie projektu Ustawy z dnia 26 maja 2011 roku o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, Sejm RP VI kadencji, Druk Sejmowy nr 3063.

stopada 2008 r. jako podstawę egzekucji kontaktów z dzieckiem wykorzystywano przepisy dotyczące egzekucji świadczeń pieniężnych, a mianowicie art. 1050 i 1051 k.p.c. Przepis art. 1050 k.p.c. był stosowany w sytuacji, gdy rodzic uprawniony do styczności z dzieckiem miał prawo zabierać je poza miejsce zamieszkania. Przepis art. 1051 k.p.c. stosowany był natomiast do sytuacji, gdy kontakty z dzieckiem miały odbywać się w miejscu zamieszkania dziecka, a na rodzicu sprawującym pieczę ciążył obowiązek nieprzeszkadzania w odbywaniu kontaktów. Na gruncie tych przepisów, w przypadku niestosowania się do ustaleń sądu opiekuńczego w sprawie kontaktów, sankcją miała być nałożona przez sąd grzywna ściągana na rzecz Skarbu Państwa. W przypadku wtórnego niezastosowania się do postanowienia określającego kontakty, sąd mógł ponownie wymierzyć grzywnę, przy czym, w przypadku wymierzenia grzywny w związku z zastosowaniem normy art. 1050 k.p.c., sąd mógł zastosować ją dopiero po uprzednim bezskutecznym upływie terminu wyznaczonym do dokonania czynności i zagrożenia grzywną na wypadek jej niewykonania. W przypadku zastosowania jako podstawy prawnej art. 1051 k.p.c., sąd mógł wymierzyć grzywnę bez konieczności wyznaczenia dodatkowego terminu do wykonania kontaktów. Sąd orzekając o obowiązku zapłaty grzywny miał obowiązek orzec jednocześnie o zamianie grzywny na areszt w przypadku niezapłacenia jej w terminie siedmiu dni od uprawomocnienia się postanowienia¹⁹.

Praktyka stosowania wyżej przedstawionych przepisów w celu egzekwowania postanowienia o kontaktach wskazywała na głęboką nieskuteczność tej procedury. Grzywny orzekane były sporadycznie i w minimalnych wysokościach. Zamiana grzywny na areszt w praktyce stosowania prawa okazywała się iluzją²⁰. Omawianą zmianę i wprowadzenie postępowania w sprawach wykonywania orzeczeń dotyczących kontaktów z dziećmi należy z całą pewnością ocenić pozytywnie.

2. Zabezpieczenie kontaktów na czas toczącego się postępowania

W sprawach dotyczących kontaktów z dzieckiem sąd może udzielić zabezpieczenia na czas trwania postępowania. Zabezpieczenie to może polegać na uregulowaniu kontaktów rodziców z dzieckiem do czasu wydania postanowienia kończącego postępowanie w sprawie²¹. Dzięki nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 16 września 2011 r., która weszła w życie z dniem 3 maja 2012 r.²² sąd może także zabezpieczyć kontakty z dzieckiem poprzez zagrożenie zapłatą określonej kwoty pieniężnej na wypadek naruszenia obowiązków w zakresie wskazanego sposobu wykonywania kontaktów, określonych w ramach postępowania zabezpieczającego. Uprawnienie to przewiduje wprowadzony do postępowania zabezpieczającego dotyczącego kontaktów z dzieckiem przepis art. 756² k.p.c.

Dodany art. 756² KPC daje możliwość zabezpieczenia prawidłowego wykonywania kontaktów z dzieckiem określonych na czas toczącego się postępowania poprzez zagrożenie obowiązkiem spełnienia świadczenia o charakterze pieniężnym. Przepis ten stanowi, iż sąd uwzględniając wniosek o zabezpieczenie poprzez uregulowanie sposobów kontaktów z dzieckiem, na wniosek uprawnionego, może w postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia zagrożić obowiązaniem nakazaniem zapłaty określonej sumy pieniężnej na rzecz uprawnionego na wypadek naruszenia obowiązków określonych w tym postanowieniu²³. Przy czym, do spraw w których zabezpieczenie polega na uregulowaniu sposobu kontaktów z dzieckiem, art. 582¹ § 3 k.p.c., stosuje się odpowiednio.

¹⁹ Art. 1053§1 k.p.c.

²⁰ Por. T. Justyński, *Prawo do kontaktów z dzieckiem w prawie polskim i obcym*, Warszawa 2010, s. 222.

²¹ Art. 755§1 pkt 4 k.p.c.

²² Art. 756² k.p.c. dodany przez art. 1 pkt 71 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2011 r., Nr 233, poz. 1381.

²³ Art. 756² k.p.c.

Jak wynika z brzmienia komentowanego art. 756² k.p.c., postępowanie w sprawie zagrożenia zapłatą oznaczonej sumy pieniężnej na wypadek naruszenia obowiązków określonych w postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia, charakteryzuje się tym, że postępowanie to wszczynane jest wyłącznie na wniosek uprawnionego, a nie przez Sąd z urzędu²⁴. Kolejną cechą charakterystyczną dla tego postępowania jest konieczność złożenia wniosku o zagrożenie zapłatą oznaczonej sumy pieniężnej na wypadek naruszenia obowiązków wynikających z postanowienia wyłącznie przed rozpoznaniem wniosku o udzielenie zabezpieczenia²⁵. Wniosek o zagrożenie może być zawarty we wniosku o udzielenie zabezpieczenia, albo w oddzielnym piśmie do sądu, oby tylko został złożony w sądzie przed rozpoznaniem wniosku o udzielenie zabezpieczenia. W związku z powyższym wydaje się, że w sytuacji złożenia wniosku o zagrożenie zapłatą oznaczonej sumy pieniężnej po wydaniu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, nie będzie dopuszczalne wydanie orzeczenia, w którym sąd zagraża obowiązanemu nakazaniem zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej, by następnie nakazać taką zapłatę. W przypadku złożenia wniosku o zagrożenie obowiązanemu nakazaniem zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej *ex post*, sąd winien wniosek, jako spóźniony, odrzucić. Nie wydaje się zasadne w tym przypadku oddalenie wniosku, albowiem oddalenie wiąże się z merytorycznym jego rozpoznaniem²⁶.

Przepis art. 756² k.p.c. zawiera odesłanie do odpowiedniego stosowania art. 582¹ § 3 k.p.c. Odesłanie to jest wskazaniem jak powinna wyglądać postępowanie w przedmiocie zagrożenia nakazaniem zapłaty w postępowaniu zabezpieczającym. Stosując odpowiednio przepis art. 582¹ § 3 k.p.c., sąd na wniosek uprawnionego, w razie uzasadnionej obawy naruszenia przez osobę, pod której pieczę dziecko pozostaje, lub osobę uprawnioną do kontaktu z dzieckiem albo osobę, której tego kontaktu zakazano, obowiązków wynikających z postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia regulującego kontakty, może zagrozić nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej osobie, pod której pieczę dziecko pozostaje, na rzecz osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem lub osobie uprawnionej do kontaktu z dzieckiem albo osobie, której tego kontaktu zakazano na rzecz osoby, pod której pieczę dziecko pozostaje. Ponieważ przepis ten należy stosować odpowiednio, należy przyjąć, iż w przypadku uprawdopodobnienia spełnienia przesłanek z art. 582¹ § 3 k.p.c., można, składając wniosek o zabezpieczenie poprzez uregulowanie sposobów kontaktów z dzieckiem na czas toczącego się postępowania, wnosić o zagrożenie obowiązanemu nakazaniem zapłaty określonej sumy pieniężnej na rzecz uprawnionego na wypadek następczego naruszenia obowiązków określonych w tym postanowieniu. Jeżeli Sąd wyda postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia, w którym przewidzi zagrożenie nakazaniem zapłaty określonej sumy pieniężnej i następnie dojdzie do naruszenia tego postanowienia, wydaje się, że na podstawie odesłania do art. 582¹ § 3 k.p.c., można wystąpić z wnioskiem o nakazanie zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej. Dzieje się to na podstawie odpowiedniego stosowania przepisów art. 598¹⁶ § 2 k.p.c., po uprzednim wystąpieniu z dodatkowym wnioskiem przez uprawnionego.

Z racji, że § 2 art. 598¹⁶ k.p.c. upoważnia do odpowiedniego stosowania tego przepisu w sprawach naruszenia obowiązku wynikającego z orzeczenia o kontaktach, o którym mowa w art. 582¹ § 3 k.p.c., należy wnioskować, że w sprawach dotyczących wykonywania kontaktów w postępowaniu zabezpieczającym, należy go stosować *per analogiam*. Argumentacja przeciwna stawiałaby ideę wprowadzonej regulacji pod znakiem zapytania, z racji na jej zupełną bezskuteczność z punktu widzenia wykonalności postanowienia, w którym zagrożono nakazaniem zapłaty określonej sumy pieniężnej a nie można jej skutecznie egzekwować.

²⁴ Art. 756² k.p.c., zdanie pierwsze.

²⁵ Por. A. Jakubecki, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2012, opub. w LEX.

²⁶ Z. Woźniak w: *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, J. Gołaczyński (red.), Warszawa 2012, opub. w LEX.

W związku z tym wydaje się, że konsekwencją skorzystania z uprawnienia zawartego w art. 756² w zw. z art. 582¹ § 3 k.p.c. jest możliwość uzyskania, postanowieniem sądu nakazu zapłaty określonej w postępowaniu zabezpieczającym sumy pieniężnej²⁷.

3. Zadośćuczynienie za naruszenie więzi rodzicielskiej

Innym sposobem ochrony prawnej w sytuacji uniemożliwiania prawidłowego wykonywania kontaktów z dzieckiem jest wytoczenie powództwa cywilnego o naruszenie dóbr osobistych. Wytaczając powództwo o naruszenie dóbr osobistych można wnosić o zakazanie naruszania dóbr osobistych w postaci prawa do utrzymywania kontaktu z dziećmi poprzez zaprzestanie bezprawnego uniemożliwiania wykonywania kontaktów według sposobu wskazanego w orzeczeniu Sądu, jak też domagać się zasądzenia zadośćuczynienia za doznaną krzywdę²⁸.

Wprawdzie głównym celem takiego postępowania, w przeciwieństwie do postępowań w trybie art. 582¹ k.p.c. nie jest zapewnienie przestrzegania postanowienia o kontaktach a kompensacja doznanej krzywdy, to jednak tego typu postępowanie ma także wymiar prewencyjno-represyjny, a więc oddziałuje na stronę naruszającą w ten sposób, że obliuguje ją na przyszłość do prawidłowego wykonywania postanowień Sądu dotyczących kontaktów z dziećmi pod groźbą zapłaty zadośćuczynienia pieniężnego.

Podstawą prawną do wytoczenia powództwa o zapłatę zadośćuczynienia jest art. 23 Kodeksu cywilnego²⁹ w zw. z art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. Zgodnie z przywołanymi przepisami prawa dobra osobiste człowieka pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach³⁰ a ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania³¹. Jeżeli poza zagrożeniem naruszenia dobra osobistego, doszło już do jego naruszenia, można żądać przyznania odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę³².

Na tej podstawie możliwe jest wytoczenie powództwa o zapłatę zadośćuczynienia za naruszenie więzi rodzicielskiej poprzez uniemożliwianie bądź utrudnianie kontaktów rodzica z dzieckiem, wbrew orzeczeniu sądu w tym przedmiocie. Mimo, że Kodeks cywilny nie wymienia wprost dobra osobistego w postaci więzi rodzicielskiej, z pewnością jest to jedno z podstawowych dóbr osobistych człowieka. Katalog dóbr osobistych zawarty w art. 23 k.c. nie ma charakteru zamkniętego a więź rodzicielska jest na tyle szczególną wartością, że jej naruszenie wiąże się ze znacznym cierpieniem psychicznym, co z pewnością potwierdza, że jest do dobro osobiste zasługujące na szczególną ochronę.

Dlatego też osoba, której kontakty z dzieckiem są utrudniane bądź uniemożliwiane, jest legitymowana do wytoczenia powództwa o zadośćuczynienie. Sąd może odmówić zasądzenia sumy pieniężnej tylko wtedy, gdy stwierdzi - w oparciu o zobiektywizowane kryteria - że nie zachodzi potrzeba zadośćuczynienia za krzywdę moralną poprzez jej zrekompensowanie odszkodowaniem pieniężnym. Swoboda decyzji sądu przy takim rozumieniu nie odnosi się do tego, czy zasądzić, czy odmówić zasądzenia, lecz do oceny tego, czy zadośćuczynienie pieniężne jest w danej sytuacji odpowiednim sposobem rekompensaty krzywdy moralnej, czy też przeciwnie - istnieją dostateczne możliwości naprawienia krzywdy w drodze zastosowania środków ochrony niemajątkowej³³.

²⁷ P. Woś, *Wykonywanie kontaktów z dzieckiem w postępowaniu zabezpieczającym* w: Przegląd Prawno-Ekonomiczny, Nr 22, Stałowa Wola 2013, s. 54-55.

²⁸ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 15 lipca 2015 r., I ACa 202/15, LEX nr 1770654.

²⁹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz. U. z 2016 r. poz. 380- t.j., ze zm., dalej także k.c.

³⁰ Art. 23 k.c.

³¹ Art. 24 § 1 k.c.

³² Art. 448 k.c.

³³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 15 lipca 2015 r., I ACa 202/15, LEX nr 1770654.

4. Wnioski końcowe

Ochrona prawna w sprawach wykonywania orzeczeń dotyczących kontaktów z dziećmi ma na celu przede wszystkim zdyscyplinowanie strony naruszającej orzeczenie o kontaktach, do jego przestrzegania i wykonywania zgodnie z postanowieniem o nich oraz normalizowania stosunków rodzinnych i kształtowania pożądanych postaw rodzicielskich dla dobra dziecka. Z kolei główną rolą zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych jest funkcja kompensacyjna. Nie oznacza to jednak że nie może ono pełnić równoległe, choćby uzupełniająco roli represyjno - prewencyjnej. Takie okoliczności towarzyszące wyrządzeniu krzywdy, jak rozmiar i intensywność doznanej krzywdy są charakterystyczne dla funkcji kompensacyjnej zadośćuczynienia. Natomiast takie okoliczności, które nie są związane z subiektywnymi, ale potwierdzonymi przez sąd, odczuciami psychicznymi i moralnymi pokrzywdzonego, a także ewentualnie z oceną sądu co do stopnia negatywnego odbioru czynu przez społeczeństwo, jak i stopień i intensywność zawinienia osoby wyrządzającej krzywdę, są charakterystyczne dla funkcji prewencyjno-represyjnej³⁴.

Możliwość skorzystania z ochrony prawnej na podstawie przepisów regulujących egzekucję kontaktów w trybie art. 582¹ k.p.c. nie wyklucza możliwości skorzystania z ochrony dóbr osobistych. Zgodnie z treścią art. 23 k.c., dobra osobiste człowieka pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach. Zatem także roszczenia powstałe na skutek sporu o charakterze rodzinnym mogą być rozstrzygane w oparciu o art. 448 w zw. z art. 24 § 1 w zw. z art. 23 k.c. Przepisy k.r.o. nie stanowią *lex specialis* w stosunku do przepisów k.c. dotyczących ochrony dóbr osobistych, wobec powyższego mogą być one równoległe stosowane.

Konkludując należy stwierdzić, że podstawowym celem, jakim powinny służyć wyżej opisane postępowania, jest zdyscyplinowanie rodziców do prawidłowego wykonywania postanowień Sądu dotyczących kontaktów z dziećmi, a to wszystko w celu odbudowania pożądanych postaw wychowawczych rodziców i normalizowania stosunków rodzinnych.

Nie sposób jednak nie postawić pytania, czy przyznanie rodzicom takich uprawnień jest aby na pewno właściwym sposobem normalizowania stosunków rodzinnych i kształtowania pożądanych postaw rodzicielskich. Co istotne, badania przeprowadzone przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości nad realizacją prawa do kontaktów z dziećmi wskazują na doniosłość roli „przymusu majątkowego” jako środka sprzyjającego zmianie postawy osoby utrudniającej uprawnionemu do kontaktów z dzieckiem realizację kontaktów³⁵.

Streszczenie

Niniejszy artykuł omawia instytucję kontaktów z dzieckiem uregulowaną w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym oraz środki ochrony prawnej na wypadek niewykonywania bądź nieprawidłowego wykonywania orzeczenia Sądu dotyczącego kontaktów z dzieckiem. W pracy położono szczególny nacisk na omówienie postępowania dotyczącego wykonywania kontaktów, o którym mowa w art. 582¹ Kodeksu postępowania cywilnego. Analizie poddano także problematykę więzi rodzicielskiej jako dobra osobistego oraz postępowania dotyczącego ochrony dóbr osobistych w trybie art. 448 w zw. z art. 24 § 1 w zw. z art. 23 Kodeksu cywilnego w kontekście naruszenia więzi rodzicielskiej poprzez uniemożliwianie a bądź utrudnianie kontaktów rodzica z dzieckiem.

Celem pracy jest wskazanie rozwiązań prawnych w sytuacji naruszenia ustaleń dotyczących sposobu wykonywania kontaktów rodziców z dzieckiem.

Słowa kluczowe: kontakty z dzieckiem, zadośćuczynienie, dobro dziecka.

³⁴ Ibidem.

³⁵ E. Holewińska-Łapińska, *Realizacja prawa do kontaktów z dziećmi*, w: *Prawo w działaniu. Sprawy cywilne*, Nr 10, E. Holewińska-Łapińska (red.), Warszawa 2011, s. 41.

Summary

Right of access to a child This article discusses the issue of access to a child regulated in the Family and Guardianship Code and legal remedies in the event of non-performance or improper performance of the judgement of the Court concerning access to a child. Particular emphasis is placed on a discussion of the procedure concerning the exercise of the access right, as set out in Article 5821 of the Civil Procedure Code. In addition, the issues of parental bonds as a personal right are subject to analysis as well as the procedure concerning the protection of personal rights pursuant to Article 448 in connection with Article 24 § 1 in connection with Article 23 of the Civil Code in respect of breach of parental bonds by means of preventing or frustrating the access right of a parent to a child.

The aim of this article is to put forward legal solutions in the event of breach of the arrangements concerning the manner in which the access right of parents to a child is exercised.

Keywords: access to a child, compensation, child welfare.

Bibliografia**Projekty i akty prawne:**

Projekt Ustawy z dnia 26 maja 2011 roku o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, Sejm RP VI kadencji, Druk Sejmowy nr 3063.

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 roku – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz. U. z 2015 r. poz. 2082 – t.j. ze zm.

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz. U. z 2016 r. poz. 380- t.j., ze zm.

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2016 r. poz. 1822 – t.j., ze zm.

Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2008 r., Nr 220, poz. 1431.

Ustawa z dnia 26 maja 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2011 r., Nr 144, poz. 854.

Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2011 r., Nr 233, poz. 1381.

Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526.

Konwencja w sprawie kontaktów z dziećmi z dnia 15 maja 2003 r., Dz. U. z 2009 r., Nr 68, poz. 676.

Opracowania:

Ciepla H. w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, wyd. V, Piasecki K. (red.), Warszawa 2014, opub. w LEX.

Ciepla H., *Nowelizacje kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z komentarzem*, Warszawa 2010.

Holewińska-Łapińska E., *Realizacja prawa do kontaktów z dziećmi*, w: *Prawo w działaniu. Sprawy cywilne*, Nr 10, Holewińska-Łapińska E. (red.), Warszawa 2011.

Jakubecki A., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2012.

Justyński T., *Prawo do kontaktów z dzieckiem w prawie polskim i obcym*, Warszawa 2010.

Trybulska-Skoczylas E. w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Wierciński J. (red.), Warszawa 2014.

Woś P., *Wykonywanie kontaktów z dzieckiem w postępowaniu zabezpieczającym* w: *Przełęcz Prawno-Ekonomiczny*, Nr 22, Stalowa Wola 2013.

Woźniak Z. w: *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Gołaczyński J. (red.), Warszawa 2012.

Orzeczenia:

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 września 1983 r., III CZP 46/83, OSNCP 1984, nr 4, poz. 49.

Uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 1968 r., III CZP 70/66, OSNCP 1968, nr 5, poz. 77.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 1988 r., III CZP 42/88, OSNCP 1989, nr 10, poz. 156.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2005 r., III CZP 75/05, OSNC 2006, nr 9, poz. 142.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2006 r., III CZP 98/05, OSNC 2006, nr 10, poz. 158.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2000 r., II CKN 761/00, LEX nr 51982.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 15 lipca 2015 r., I ACa 202/15, LEX nr 1770654.

Studenci Interdyscyplinarnego Koła Naukowego Studentów KUL
w Stalowej Woli podczas zwiedzania Tarnopolu (Ukraina)

*Gdy będzie wam trudno, gdy będziecie w życiu
przeżywać jakieś niepowodzenie, czy zawód, niech
myśl wasza biegnie ku Chrystusowi, który was miłuje,
który jest wiernym towarzyszem i który pomaga
przetrwać każdą trudność*

Św. Jan Paweł II